

Христо Ботев – неповторимият глас на Българското възраждане

135 години от смъртта на българския поет, сатирик, журналист, възрожденец и революционер

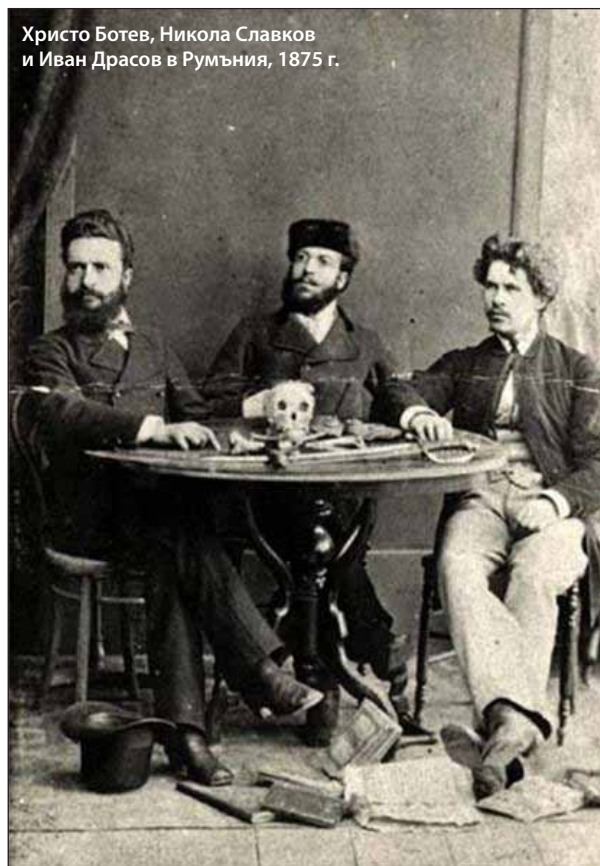
Христо Ботев е емблематична фигура не само на Българското възраждане, но и на българското изобщо. През относително краткия си живот той успява да създаде неголямо, но изключително въздействащо творчество, на което са посветени множество научни изследвания от литературоведи и фолклористи от цял свят. Творчеството на Христо Ботев е преведено на английски, френски, испански, чешки, словашки и др. езици. Неговото име носят училища, културни организации. Христо Ботев успява да реализира и на дело своята голяма мечта – да отдаде живота си в името на Освобождението на България.

Творчеството на Христо Ботев спада към третия период на Българското възраждане. Това творчество е на границата с новата българска литература. Не един от българските (дори чуждестранните) критици са отбелязвали уникалостта на темите и мотивите на Христо-Ботевото творчество дори в рамките на Възраждането. Проф. Валери Стефанов издаде „Лабиринтите на смисъла. Критически речник за поезията на Христо Ботев“, където предостави своя интерпретация за основните образи и мотиви в творчеството на възрожденеца. Настоящата статия си поставя за цел да припомни отново някои от тези идеи и мотиви, както и да обърне внимание на връзките на възрожденеца с негови чешки колеги, които биват разглеждани от проф. Зденек Урбан в книгата му „Z dějin česko-bulharských kulturních styků“ („Из историята на чешко-българските културни взаимоотношения“), например.

Без съмнение, цялото творчество на Христо Ботев е обусловено преди всичко от идеята за освобождение на Родината. То изгражда един свят, в който родовите отношения и пространството на дома са до голяма степен разколебани. Близките на бунтовника – майката, либето са призвани само и единствено да подкрепят поета-бунтовник в неговия път към бойното поле. Майката

е пазителка на родното и патриархалното – тя кълне сина си, напуснал пространството на дома, но тя е призвана и да му бъде отдушник и да изслуша неговия плач: „освет теб, мале, никого нямам/ ти си за мене любов и вяра“; „една сал клета, една остана:/ в прегръдки твои мили да падна/ та туй сърце младо, таз душа страдна/ да се оплачат тебе горкана.“ Образът на майката е двойствен – тя е заплашителна, кълне сина си, че е напуснал дома и отишъл на хайдушкото сборище, но едновременно скъпа и мила – бунтовникът мечтае да падне в обятията ѝ и да изплаче мъката си. По-късно този модел на двойствения образ на майката се запазва и в поезията на символизма с тази разлика, че тя е подчинена на друг концептуален модел – не освобождаване на Родината, но дори нейното отричане като единно и сакрално пространство. Образът на любимата като част от личното пространство е също отречен. Личното е от-

речено в полза на общото – Освобождението на България. Всичко, което е свързано до някаква степен с личното, е срамно. То трябва да се преодолее, за да не отклони бунтовника от пътя му към бойното поле. В „Пристанала“ либето е дори част от тази колективна сфера на хайдушкото сборище. В това сти-

Христо Ботев, Никола Славков и Иван Драсов в Румъния, 1875 г.

хотворение либето на хайдутина Дойчин – Стояна го прегръща на хайдушкото сборище пред останалите му другари, а майката на Стояна я кълне да загуби живота си. В Ботевото творчество дори смъртта е като че ли търсена и желана – без страх, като единствено правилно решение на събитията. Не случайно в „Моята молитва“ поетът моли Бога на бунтовниците, неговия Бог – на „сърцето и душата“ да подкрепи ръката му да носи бойната пушка и умре на бойното поле. По-късно, малко преди смъртта си, на кораба „Радецки“ в писмо до БРЦК, Ботев пише: „Моята молитва се сбъдва...“ Творчество на Христо Ботев е оригинално и със своята поетика. В това отношение най-често за пример бива цитирана баладата „Хаджи Димитър“. Според чешката изследователка Венцеслава Бехиньова тази балада е свързана с народното творчество и митология. Тя наподобява народната песен. Има свой стил, който е близък до нея. Показва познанията на Хр. Ботев по славянски фолклор и митология. Вълкът се появява в неговия позитивен образ, което не е характерно за българския фолклор, а по-скоро за чешкия, както твърди В. Бехиньова – среща се у Ербен в приказката „Жива вода“. В баладата всички са призвани да помагат на лирическия субект – вълкът му лиже раната, соколът бди над него, а самодивите вечер му превързват раната. Времето като че е също спряло и се набляга на слънцето, което „спряно сърдито пече“. Както е известно – Слънцето е пазител и съхранител на живота според митологията. Именно затова, като че то е спряло и стихотворението завършва отново с тази строфа – за слънцето, което пече. Като че има стремление към улавяне на смъртта като миг на вечност, а не край. Нещо повече, според Ботев – „Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира“. Не случайно тези думи са изписани дори върху паметната плоча на българските бунтовници в центъра на Братислава. Освен гениален поет, Христо Ботев е добър журналист и публицист. Списва няколко вестника за кратък период от време. През 1871 г. издава

първия си вестник „Дума на българските емигранти“, сътрудничи активно в Каравеловия „Свобода“, който по-късно променя името си в „Независимост“. През 1873 г. издава сатиричния вестник „Будилник“, а също и в. „Нова България“ Ботев без съмнение е талантлив сатирик и публицист – фейлетоните му се отличават с биполярност на чувствата, те раждат един свят на болка, но и смях. Поетът умее да изобличава и има силно чувство за социална справедливост. През този период той е най-активен и като поет и преводач: през 1867 г. дебютира във в. „Гайда“, редактиран от П. Р. Славейков, със стихотворението „Майце си“. Следват „Към брата си“ (1868) във в. „Дунавска зора“, „Елегия“ и „Делба“ (1870), „До моето първо либе“, „На прощаване“ (1871), „Хаджи Димитър“, „Моята молитва“ (1873) докато издаде цяла книга „Песни и стихотворения“ през 1875 г. След нея излиза само стихотворението „Обесването на Васил Левски“ през 1876 г. За преводаческото му майсторство си спомня още Киро Тулешков, който е бил също ученик в Одеса. Проф. Григорович от Новорусийски университет, забелязал таланта на младия Христо, го кани да превежда български народни песни на руски език. Ботев превежда и руски автори на български език – Н. Чернишевски,

Родната къща на Христо Ботев в Калофер

Ал. Херцен и др. За българския възрожденец се знае и в Чехия още по времето на революционната му дейност. За него си спомня чехът Йозеф Якуб Тужимски, който се запознава с него през 1876 г., когато е сътрудник на „Народни листи“ в Сърбия. Той пише спомени и ги публикува 17 години по-късно в „Квети“ на Хелер – пише патриотично за войводите, включително за Христо Ботев. За Христо Ботев и събитията на парахода „Радецки“ се появява също статия в словашкия вестник „Народни хласник“. Христо Ботев е преведен на множество езици. На чешки език е преведен от Антонин Ворачек, който пише „Христо Ботев – български поет и воин“ и Ян Вагнер, който превежда „Обесването на Васил Левски“. Негови произведения подготвя за издаване и „Българска седянка“ в Прага.

Димана Иванова

ХРИСТО БОТЕВ

е български поет, публицист, сатирик, журналист, издател и преводач от епохата на Възраждането. Роден е на 6 януари 1848 г. в град Калофер. През 1863 г. завършва калоферското трикласно училище, в което му помага и баща му – учителят Ботьо Петков. Същата година заминава за Одеса, за да учи във Втора одеска гимназия, но не я завършва – изключен е поради свободолюбивите си идеи. През 1866 г. е учител в бесарабското училище в с. Задунаевка. 1867–1875 г. публикува активно стихове във вестниците „Гайда“, „Дунавска зора“ и др. 1875 год. издава стихосбирката „Песни и стихотворения“. През 1871 г. издава в. „Дума на българските емигранти“, сътрудничи на в. „Свобода“. През 1873 г. издава сатиричния в. „Будилник“. През 1874 год. е секретар на БРЦК, през 1874 г. – главен редактор на в. „Знаме“. През 1876 г. се ражда дъщеря му, а след обявяването на Априлското въстание започва да издава в. „Нова България“. Страстен революционер, организира чета, с която превзема австрийския кораб „Радецки“ и слиза в Козлодуй. Четата воюва в Балкана, в едно от сраженията ѝ на 2 юни 1876 г. бива убит и Ботев.